

บทที่ 1

บทนำ

1.2 ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

ตามหลักคำสอนศาสนาอิสลาม เมื่อเกิดเป็นมนุษย์ มนุษย์จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์ไม่ว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้า มนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันและมนุษย์กับทุกสรรพสิ่งที่ถูกสร้างมาบนโลกนี้ อัลลอฮ์กล่าวความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้าในโองการอัลกุรอานกล่าวว่า

﴿ضَرَبَتْ عَلَيْهِمُ اللَّهُ أَيْنَ مَا نُفِقُوا إِلَّا بِحَبْلِ مِنَ اللَّهِ وَحَبْلٍ مِنَ
الْأَنسِ﴾

(آل عمران بعض من آية : 112)

ความว่า : “ความต่ำช้าได้ถูกฟาดลงบนพวกเขา ณ ที่ใดก็ตามที่พวกเขาถูกพบ นอกจากด้วยสายเชือกจากอัลลอฮ์และสายเชือกจากมนุษย์”

(อาลิอิมรอนส่วนหนึ่งจากโองการ: 112)

คำว่าสายเชือกของอัลลอฮ์ ﷻ ในโองการ หมายถึงศาสนาที่มาจากพระองค์ กล่าวคือ มนุษย์จะพ้นจากความต่ำช้าได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น (al-Baghawiy, 1999:496/1) และผู้ใดนับถือศาสนาอิสลาม ผู้นั้นก็จะเกิดความเชื่อและศรัทธาต่ออัลลอฮ์ ﷻ และตามด้วยการประพฤติตนและปฏิบัติตามศาสนบัญญัติ เพื่อเป็นการแสดงถึงความจงรักภักดีและเคารพต่ออัลลอฮ์ ﷻ การปฏิบัติตนดังกล่าวของมนุษย์นับว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้า

มนุษย์นอกจากมีความสัมพันธ์กับพระผู้เป็นเจ้าแล้ว จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกัน แท้จริงไม่มีมนุษย์อื่นใดที่เกิดขึ้นมาเพียงคนเดียวและดำรงชีวิตด้วยลำพังคนเดียว (al-Qaradāwiy, 1997:33) บนโลกนี้โดยปราศจากความสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกัน เนื่องจากมนุษย์มีสัญชาตญาณความเป็นกลุ่มและการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Sarlito, 1999:4) อัลลอฮ์ ﷻ กล่าวว่า

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا
وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتَقْوَىٰ إِنَّ اللَّهَ
عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾

(الحجرات: 13)

ความว่า : “โอ้มนุษยชาติทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้าง
พวกเจ้าจากเพศชายและเพศหญิงและเราได้ให้พวก
เจ้าแยกเป็นเผ่าและตระกูลเพื่อจะได้รู้จักกัน แท้จริง
ผู้มีเกียรติยิ่งในหมู่พวกเจ้า ณ ที่อัลลอฮ์นั้น คือผู้ที่มี
ความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็น
ผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดถี่ถ้วน”

(อัลฮุญรอต : 13)

จากโองการ ประจักษ์ได้ว่า มนุษย์มีสัญชาตญาณการอาศัยอยู่เป็นกลุ่ม โดยเริ่มจาก
มนุษย์เพศชายส่วนใหญ่จะถูกบังเกิดในความใคร่ในอิสตรี จึงทำให้เกิดมีลูกมีหลานและแยกย้ายกัน
อาศัยเป็นเผ่าเป็นตระกูลเพื่อจะได้รู้จักกัน เป็นที่พึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อัลกุรฎีย์
(1964:106) ได้บรรยายโองการที่ 2 ของสุเราะฮ์อัลมาอิดะฮ์ ในหนังสือตีฟซีรของท่าน กล่าวว่า

“อัคฟิซกล่าววว่า แท้จริงโองการดังกล่าว ถูกตัดส่วน
แรกจากโองการออก ซึ่งจะมีคำว่า ให้ทุกๆสรรพ
สิ่งช่วยเหลือในสิ่งที่เป็นคุณธรรมและความยำเกรง
ซึ่งความหมายของความช่วยเหลือ คือคนที่มีความ
ความรู้ จึงช่วยเพื่อนมนุษย์ด้วยวิชาความรู้ คนรวยจง
ช่วยด้วยทรัพย์สมบัติ คนที่มีความกล้าหาญ จงเป็นวี
รบุรุษในแนวทางศาสนา”

จากความ เห็นได้ว่า โดยพื้นฐานของมนุษย์ทุกคนมีความสามารถขั้นพื้นฐานที่
แตกต่างกันและมีลักษณะเฉพาะที่สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการแลกเปลี่ยนเพื่อให้บรรลุถึงความ
ต้องการของชีวิต ที่ซึ่งเกิดขึ้นตามพฤติกรรมของมนุษย์ นักจิตวิทยาแบ่งพฤติกรรมของมนุษย์ออกเป็น
2 ประเภทใหญ่ๆคือ

1. พฤติกรรมที่มีมาแต่กำเนิด ซึ่งเกิดขึ้นโดยไม่มีการเรียนรู้มาก่อน ได้แก่ ปฏิกริยา
สะท้อนกลับ อาทิเช่น สัญชาตญาณ เช่น ความกลัว การเอาตัวรอด เป็นต้น
2. พฤติกรรมที่เกิดจากอิทธิพลของกลุ่ม ได้แก่ พฤติกรรมที่เกิดจากการที่บุคคลติดต่อกับ
สังสรรค์และมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม

เมื่อการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ไม่ต้องมีใครมาบังคับ มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองและหมู่คณะให้มีการปฏิสัมพันธ์ตามธรรมชาติตลอดเวลา ไม่มีกฎเกณฑ์ใดๆทั้งสิ้นนอกจากสาเหตุจากความชอบพอกัน มีผลประโยชน์ร่วมกันหรือการขัดแย้งกันเป็นมูลเหตุเป็นหลัก การปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์

ดังนั้น จึงประจักษ์ชัดแล้วว่า มนุษย์ต้องอาศัยอยู่รวมกันเป็นหมู่เหล่า ต้องพึ่งพาอาศัยและร่วมกันสร้างปัจจัยยังชีพ ประกอบกับระบบความเชื่อและวัฒนธรรมต่างๆที่นำมาปฏิบัติและใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้มนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มสังคม ซึ่งแต่ละกลุ่มสังคมของมนุษย์ก็จะมี ความแตกต่างกันตามสัญชาตญาณของมนุษย์และสัญชาตญาณทางธรรมชาติ สังคมมนุษย์แต่ละสังคมก็จะมี การพัฒนาจากเคยอยู่ในสังคมเล็กๆจากครอบครัว สู่มجتمعชุมชน สังคมเมือง จนกลายเป็นสังคมใน ประเทศและต่างประเทศ แต่อย่างไรก็ตามแม้สังคมมนุษย์จะมีขนาดกว้างไกลแค่ไหน มนุษย์ก็ยังมี ความเกี่ยวพันระหว่างสังคมอื่นๆอยู่ดี ไม่ว่าจะสังคมนอกๆข้างหรือที่อยู่ห่างไกล ความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์ในสังคมนั้นจะมีความเกี่ยวพันนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ อาจเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเชื่อมโยงด้วยการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรม ศาสนา จึงทำให้มนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร้พรมแดน

ประเทศไทย เป็นหนึ่งในประเทศที่มีคนในสังคมนั้นมีความหลากหลายและมีความสัมพันธ์กันทางสังคม อันเนื่องมาจากประวัติศาสตร์ไทย ก่อให้ประชาชนในประเทศไทยมีความ เหมือนกันและแตกต่างกันในด้านต่างๆ บางกลุ่มชนต่างชาติพันธ์เข้ามาอาศัยอยู่รวมกัน จึงทำให้ใน ประเทศไทยมีมากกว่า 30 เชื้อชาติ (ฐิติมดี,2013:108)ในแต่ละเชื้อชาติจะมีวิถีชีวิตที่หลากหลาย โดยเฉพาะด้านศาสนาจะมีความเชื่อทางศาสนาที่แตกต่างกันหรือแม้แต่คนเชื้อชาติเดียวกันและเผ่า เดียวกันแต่ยังนับถือคนละศาสนา ซึ่งถ้าเราแบ่งประชากรของประเทศตามความแตกต่างของศาสนา พบว่า ในบรรดาศาสนาที่มีความแตกต่างทั้งหมดนั้นย่อมมีศาสนาใดศาสนาหนึ่งที่มิบเทบาทและ ครอบงำการเมืองมากที่สุดเรียกว่า “ชนกลุ่มใหญ่” และกลุ่มที่มิบเทบาทน้อยและถูกครอบงำนั้น เรียกว่า “ชนกลุ่มน้อย”(อารง,1981:69-71)ส่วนประเทศไทย ประชากรส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา จนกระทั่งพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งชาติไทย ดังที่พระธรรมโกศาจารย์(2007:1)กล่าวเกี่ยวกับ ศาสนาประจำชาติไทย กล่าวว่า¹

"รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ในมาตรา ๘ ว่า

"พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะและทรงเป็น

¹ คำว่า ศาสนาแห่งชาติ หมายถึง ศาสนา ที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศนั้นๆ นับถือ ซึ่งรวมทั้งประมุขหรือพระประมุขของประเทศ นั้นก็นับถือด้วย ส่วนคำว่า ศาสนาประจำชาติ หมายถึง ศาสนาที่ทางราชการในประเทศนั้นๆ รับรองให้มีความสำคัญสูงสุด ด้วยการ บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ดังเช่น รัฐธรรมนูญของอัฟกานิสถาน บัญญัติให้ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำชาติ รัฐธรรมนูญของพม่า บัญญัติให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ

อัครศาสนูปถัมภก" บทบัญญัติในมาตราดังกล่าว
เพียงพอที่จะประกันว่าพระพุทธศาสนาเป็นศาสนา
แห่งชาติไทยก็จริง แต่ยังไม่ใช้การรับรองว่า
พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย"

จากความข้างต้น พลเมืองทั่วไปในประเทศไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา ถือว่า
เป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ ส่วนต่างศาสนิกชนนับว่าเป็นชนกลุ่มน้อย สอดคล้องกับสำนักงานสถิติ
แห่งชาติ ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมกันทั่วประเทศในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2554 จากผลการ
สำรวจพบว่า ประชากรของประเทศไทยนับถือศาสนาพุทธร้อยละ 94.6 นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ
4.6 และนับถือศาสนาคริสต์ร้อยละ 0.7 ที่เหลือคือผู้ที่นับถือศาสนาอื่น ๆ รวมทั้งผู้ที่ไม่มีศาสนาร้อยละ
0.1 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2012:1) ด้วยเหตุผลดังกล่าว เห็นได้ว่าผู้คนในสังคมไทย ไม่ว่าจะมีความ
แตกต่างในด้านศาสนา วัฒนธรรม เชื้อสาย อาทิเช่น ชาวล้านนา ชาวอีสาน ชาวมลายูภาคใต้ เป็นต้น
ผู้คนดังกล่าวย่อมเป็นคนไทยอยู่ในสังคมไทยและมีความสัมพันธ์กัน

สำหรับมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่จะรู้จักในนามมุสลิมในห้าจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ประกอบด้วย จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส สงขลาและสตูล(คณะพัฒนาสังคม,
1994:1)เป็นพื้นที่ที่มีความเป็นอยู่แตกต่างจากภูมิภาคอื่นๆโดยเฉพาะในส่วนของสามจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ ซึ่งประกอบด้วย ปัตตานี ยะลาและนราธิวาส มีลักษณะเฉพาะและมีความเป็นเอกลักษณ์ใน
ด้านเจตคติและค่านิยม ภาษา วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา ประชากรประมาณร้อย
ละ80ในพื้นที่ดังกล่าวจะเป็นชาวมลายูนับถือศาสนาอิสลาม มีวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อน
บ้าน(สุทธิพงศ์และคณะ, 1996:2) ส่วนประชากรที่เหลือประมาณร้อยละ 20 นับถือศาสนาพุทธ โดย
ทั้งสองกลุ่มต่างอาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวตามวิถีชีวิตของตน บางพื้นที่มีการอาศัยร่วมกันระหว่างมุสลิม
กับต่างศาสนิกในชุมชนเดียว ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองกลุ่ม หลักฐานที่ปรากฏในหนังสือ
ของชัยค์ ฝะกีฮ์ อลีย์ บันทิกในหนังสือ ตาริค ปตานี(รัตติยา, 2001:124)กล่าวว่า

“ชาวพุทธนั้นรับประทานสุกร บางคนนั้นแลกเปลี่ยน
สุกรกับตัวแก้ง เพราะว่าชาวพุทธนั้นชอบสุกรมาก
ชาวมลายูอิสลามนั้นรังเกียจสุกรเพราะว่าต้องห้าม
และยังชอบทำลายเรือกสวนของคนมลายูอิสลาม
ปลุกไว้ เป็นอันว่าเมื่อนั้นก็เริ่มเกิดความขัดแย้ง
ระหว่างคนมลายูอิสลามกับชาวพุทธในเมืองปัตตานี

ความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ไทยมุสลิมกับไทยพุทธในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในอดีต
มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในรูปแบบของการพึ่งพาอาศัย ให้เกียรติ ยอมรับในความแตกต่างของความ
เชื่อ วัฒนธรรม วิถีชีวิต เป็นต้น ถ้ามีกิจกรรมภายในชุมชนต่างคนต่างช่วยเหลือเสมอมา โดยไม่

แบ่งแยกศาสนิกไตศาสนิกหนึ่ง ทำให้ศาสนิกชนที่แตกต่างสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ส่วนปัญหาความขัดแย้งที่ปรากฏขึ้นในความต่งกล่าว สังเกตได้ว่าเป็นปัญหาการจัดการในบ้านเรือน ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาส่วนตัวมากกว่าปัญหาสังคม

ปัจจุบันสังคมไทยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากรวมทั้งความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างไทยมุสลิมกับไทยพุทธ จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ความรุนแรงก็ยังคงปรากฏขึ้นมาเรื่อยๆ โดยไม่มีสัญญาณในทางที่ดีขึ้น ทำให้ชาวไทยมุสลิมกับชาวไทยพุทธต่างก็เกิดความหวาดกลัว ไม่มั่นใจและวางใจในความปลอดภัยต่อชีวิต นอกจากเกิดความระแวงระหว่างไทยมุสลิมกับไทยพุทธแล้ว ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของผู้คนที่เคยอยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนาน ทำให้ความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกเกิดขึ้นในอีกมิติหนึ่งซึ่งอยู่ในสภาวะที่แย่งทั้งทางกายภาพและจิตภาพ ดั้งเห็นได้ชัดเจนจากชุมชนที่มีชาวไทยมุสลิมกับชาวไทยพุทธบางพื้นที่ ผู้คนในพื้นที่แบ่งกันอาศัยอยู่ตามกลุ่มศาสนา แบ่งเขตพื้นที่ปกครองด้วยตนเอง ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือปัญหาระหว่างไทยมุสลิมกับไทยพุทธเกิดขึ้นในบางพื้นที่ แต่ด้วยความเป็นเครือญาติ เพื่อนและศาสนิกชนเดียวกัน จึงเกิดการบอกเล่าสู่กันฟังและเสพข่าวสารต่างๆส่งผลกระทบต่อพื้นที่อื่นๆและคนที่อยู่ในศาสนาเดียวกัน

เช่นเดียวกับชุมชนบ้านคล้า สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านคล้า อันประกอบด้วยชาวไทยมุสลิมที่มีเชื้อสายมลายูและชาวไทยพุทธ ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธประมาณ 55% ส่วนประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามประมาณ 45% โดยประชากรในชุมชนบ้านคล้าจะใช้ภาษามลายูท้องถิ่นกับภาษาไทยปะปนกัน(ปริษา เมรุคัญ, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2561) เป็นภาษาพูดติดต๋อสื่อสารกับต่างศาสนิกในชีวิตประจำวัน จึงทำให้ต่างศาสนิกบางคนในชุมชนบ้านคล้าสามารถพูดภาษามลายูท้องถิ่นได้หรือหากพูดไม่ได้ก็สามารถเข้าใจในความหมายของคำหรือประโยคที่สื่อสาร ในชุมชนบ้านคล้าจะมีขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่มาจากรากฐานที่แตกต่าง ตลอดจนการใช้วัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตซึ่งมีวิถีชีวิตที่มีความแตกต่าง วิถีชีวิตของประชากรในชุมชนบ้านคล้าทั้งชาวมุสลิมและต่างศาสนิกชนจะมีความผูกพันยึดมั่นในด้านสังคม อยู่ร่วมกันมาอย่างยาวนาน ไปมาหาสู่กัน มีกิจกรรมภายในหมู่บ้านก็จะช่วยเหลือกันเสมอมา เวลามุสลิมมีงานที่บ้านหรืองานบุญของมัสยิด ชาวไทยพุทธจะช่วยบอกเพื่อนๆที่เป็นไทยพุทธด้วยกันไปงาน บางคนบริจาคสิ่งของต่างๆ อาทิเช่น ไข่ ปลา ผัก ข้าวสาร เป็นต้น บางครั้งมุสลิมบางคนมีการยืมอุปกรณ์เครื่องครัวเครื่องใช้ของวัดมาใช้ในงาน(แบเฮม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2561) ในขณะเดียวกันเวลาต่างศาสนิกมีงานที่บ้านของตน ชาวมุสลิมกลุ่มหนึ่งจะช่วยทำอาหารเพื่อมุสลิมที่มาร่วมงานสามารถรับประทานอาหารได้ถูกต้องตามหลักศาสนา เวลาเจ็บไข้ได้ป่วย เสียชีวิต ต่างคนต่างพาไปเยี่ยมเยียนเวลามีกิจกรรมทางประเพณีต่างศาสนิกชน มุสลิมจะช่วยบริจาคสิ่งของ เด็กๆมุสลิมต่างพากันเข้าร่วม

ด้วยความสนุกสนาน อาทิเช่น วันสงกรานต์ งานวันเกิด วันพ่อ เป็นต้น เช่นเดียวกับการงานอาชีพชาวไทยพุทธในชุมชนบ้านคล้าส่วนใหญ่มีฐานะดี จึงช่วยเหลือชาวมุสลิมด้วยการรับจ้างมาทำงาน อาทิเช่น ทำนา เลี้ยงสัตว์ ทำขนม เป็นต้น ด้วยสภาพทั่วไปดังกล่าวทำให้วิถีชีวิตของประชากรในชุมชนบ้านมีความสัมพันธ์เกิดขึ้นระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก มุสลิมบางคนยอมรับว่ามีญาติที่เป็นต่างศาสนิกในชุมชนแห่งนี้(ปรีชา เมรุคัญ และแบเฮม, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2561) ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้คนในชุมชนแห่งนี้จึงสามารถอาศัยอยู่รวมกันมาอย่างยาวนาน เสมือนเป็นเส้นท่อน้อย่างหนึ่งที่มีความหลากหลายในสังคม

หลังจากสถานการณ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เปลี่ยนไปในมิติใหม่ ในปี 2004 มีความรุนแรงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันนำมาซึ่งการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินทั้งทางราชการและส่วนบุคคล ทำให้สังคมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเฉพาะมุสลิมกับต่างศาสนิกบางกลุ่มเกิดความแตกแยกระหว่างศาสนา ทำให้เกิดความเกลียดชัง ความหวาดกลัว ความระแวงระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก ผลกระทบดังกล่าวส่งผลต่อความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกในชุมชนบ้านคล้า แม้ว่าเหตุการณ์ความไม่สงบระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกมิได้เกิดขึ้นในชุมชนแห่งนี้ แต่สภาพความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกในชุมชนบ้านคล้าอยู่ในสภาวะที่แย่งทั้งทางจิตภาพและกายภาพ โดยภาวะดังกล่าวผู้วิจัยได้สังเกตและสัมผัสมากับตัวเอง(สังเกตการณ์, 25 ตุลาคม 2561) กล่าวคือ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ที่ต้องการวิจัยเพื่อขอความอนุเคราะห์ขอข้อมูลในการทำวิจัย ซึ่งเป็นชุมชนที่มีต่างศาสนิกส่วนใหญ่ ผลปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างบางรายไม่มีเวลาสะดวกที่จะให้สัมภาษณ์พยายามพลัดวันประกันพรุ่ง จนกระทั่งผู้วิจัยต้องขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ ผู้ซึ่งมีความไว้วางใจในชุมชนมายืนยั้น ส่วนบางรายพยายามพูดเท็จ หลีกเลียงตัวตนจากการพบเจอกับผู้วิจัย บางรายไม่ได้ให้ความร่วมมือ เป็นต้น

ด้วยสภาพความสัมพันธ์ด้านสังคมในชุมชนดังกล่าว ทำให้ความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกชนในชุมชนบ้านคล้าดูห่างเหินตลอดจนไม่มีการปฏิสัมพันธ์ ในขณะเดียวกันมุสลิมบางคนมิได้มีความสัมพันธ์กับต่างศาสนิก เพราะเกรงกลัวผิดหลักคำสอนศาสนาจึงปิดกั้นตัวเองจากความสัมพันธ์ด้านสังคมกับต่างศาสนิก แต่ในทำนองเดียวกันมุสลิมบางกลุ่มยังคงดำเนินความสัมพันธ์ด้านสังคมกับต่างศาสนิกชนในชุมชนบ้านคล้า เพราะเกิดจากความเคยชิน ไปมาหาสู่กันตลอดจนกระทั่งพัฒนาเป็นเพื่อนและมีบางคนยอมรับว่าเป็นญาติกัน(ปรีชา เมรุคัญ [สัมภาษณ์] 10 ตุลาคม 2561) จึงก่อให้เกิดความสัมพันธ์ด้านสังคมที่ลึกซึ้งซึ่งระหว่างกัน และมีการกระทำร่วมและการปฏิบัติตนตามต่างศาสนิกชนในด้านสังคม ซึ่งดูแล้วอาจมีความขัดแย้งกับการกระทำและการปฏิบัติตนของมุสลิมส่วนใหญ่

ด้วยเหตุที่ผู้วิจัยได้กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกในอิสลาม กรณีศึกษาชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมืองจังหวัดยะลา เพื่อทราบความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านคล้า เห็นว่าควรปรับปรุงและแก้ไขเพื่อสอดคล้องกับหลักคำสอนศาสนาหรือไม่ความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกในรูปแบบอิสลามเป็นอย่างไร และความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกคือ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันหรือไม่มีปฏิสัมพันธ์ใดๆกับต่างศาสนิก เพื่อนำมาเป็นแนวทางและแบบอย่างในการพัฒนาความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกในชุมชนบ้านคล้าต่อไป

1.2 อัลกุรอาน อัลฮะดีษ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2.1 อัลกุรอานที่เกี่ยวข้อง

อัลกุรอานที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกชน นั้น ไม่สามารถพบได้ตามหัวข้อวิจัยโดยตรง เนื่องจากหัวข้อที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นหัวข้อย่อยและส่วนหนึ่งของหลายๆประเด็นที่ถูกครอบคลุมอยู่ในโครงการของอัลกุรอาน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงศึกษาโครงการที่มีความสัมพันธ์กับหัวข้อวิจัยมากที่สุด ผลการศึกษา หัวข้อวิจัยมีความสัมพันธ์กับโครงการในอัลกุรอานบางโครงการ นักวิชาการอิสลามส่วนใหญ่จะใช้เป็นโครงการดังกล่าวต่อไปนี้ในการอ้างอิงเรื่องความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกชน อัลลอฮ์ ﷻ กล่าวว่า

﴿لَا يَنْهٰكُمُ اللّٰهُ عَنِ الَّذِيْنَ لَمْ يُقْتِلُوْكُمْ فِى الدِّيْنِ وَ لَمْ يُخْرِجُوْكُمْ مِّنْ دِيْرِكُمْ اَنْ تَبْرُوْهُمْ وَتُقْسِطُوْا اِلَيْهِمْ اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِيْنَ﴾

(الممتحنة : 8)

ความว่า: “อัลลอฮ์มิได้ทรงห้ามพวกเจ้าเกี่ยวกับบรรดาผู้ที่มิได้ต่อต้านพวกเจ้าในเรื่องศาสนาและพวกเจ้ามิได้ขับไล่พวกเจ้าออกจากบ้านเรือนของพวกเจ้าในการที่พวกเจ้าจะทำความดีแก่พวกเขา และให้ความยุติธรรมแก่พวกเขาแท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักผู้มีความยุติธรรม”

(อัลมุตตะฮินะฮ์ : 8)

โครงการดังกล่าวประจักษ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ อัลซุฮัยลีย์(al-Zuhailiy,1991:27/115)กล่าวว่า

“สุเราะฮ์ อัลฮะซฺร เป็นสุเราะฮ์เกี่ยวกับพันธสัญญา
ระหว่างมุสลิมกับอะฮ์ลุลกิตาบ สุเราะฮ์ อัลมุดตะฮิ
นะฮ์เป็นสุเราะฮ์ที่เกี่ยวกับพันธสัญญาระหว่าง
มุสลิมกับชาวมุชริกีน”

แต่อย่างไรก็ตาม ท่านอิบนุญะรียร์(al-Tabariy,n.d:23/324)ได้โน้มแสดงความคิดเห็น“ศาสนา”จากโครงการข้างต้น หมายถึง ทุกๆศาสนาที่นอกจากศาสนาอิสลาม

การวะฮีย์โครงการดังกล่าว มีสาเหตุมาจากความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก คือ เป็นโครงการที่วะฮีย์ชาวมุสลิมในมักกะฮ์ ผู้ซึ่งไม่ได้อพยพไปพร้อมกับท่านนบี ﷺ และมุสลิมอื่นๆ บางหลักฐานกล่าวว่า เป็นโครงการที่วะฮีย์ช่วงมุสลิมะฮ์ท่านหนึ่ง มาซักถามท่านนบี ﷺ เกี่ยวกับมารดาที่ไม่ใช่มุสลิมะฮ์มาเยี่ยมเยียนนาง จึงเป็นเหตุที่ทำให้มีการบัญญัติโครงการดังกล่าว(al-Tabariy,n.d:23/323)

โครงการข้างต้น เป็นโครงการทั่วไปที่ครอบคลุมความสัมพันธ์ที่ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก ส่วนหนึ่งของความหมายในโครงการคือ ความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก เนื่องจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ เป็นส่วนหนึ่งของการกำเนิดสังคม นักวิชาการบางคน (พิชัย,2004:10) กล่าวว่า

“สังคม หมายถึงกลุ่มคนตั้งแต่สองคนขึ้นไปอาศัยอยู่
ร่วมกันเป็นระยะเวลายาวนานอย่างต่อเนื่อง ใน
บริเวณหรือพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งที่มีอาณาเขตชัดเจน
และมีการปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีระเบียบและแบบ
แผน ภายใต้วิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมที่สอดคล้อง
กัน ตลอดจนสามารถเลี้ยงตนเองได้ตามควรแก่
อัตภาพ”

ดังนั้น ความสัมพันธ์ด้านสังคม เป็นส่วนหนึ่งของความหมายและวัตถุประสงค์ในโครงการข้างต้น สอดคล้องกับอัลเกาะเราะฎอวีย์(al-Qaradawiy,n.d.:1)กล่าวเกี่ยวกับนโยบายความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก กล่าวว่า

“แท้จริง จุดกำเนิดของความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิม
กับต่างศาสนิกคือ อัลลอฮ์ ﷻ กล่าวว่า
ความว่า:“อัลลอฮ์มิได้ทรงห้ามพวกเจ้าเกี่ยวกับ
บรรดาผู้ที่มีได้ต่อต้านพวกเจ้าในเรื่องศาสนาและ

พวกเขามิได้ขับไล่พวกเจ้า ออกจากบ้านเรือนของพวกเจ้าในการที่พวกเจ้าจะทำความดีแก่พวกเขา และให้ความยุติธรรมแก่พวกเขาแท้จริงอัลลอฮ์ทรงรักผู้มีความยุติธรรม แต่ว่าอัลลอฮ์ทรงห้ามพวกเจ้าในเรื่องศาสนา และขับไล่พวกเจ้าออกจากบ้านเรือนของพวกเจ้า และช่วยเหลือให้ขับไล่พวกเจ้าในการที่พวกเจ้าจะผูกมิตรกับพวกเขาและผู้ใดผูกมิตรกับพวกเขา คนเหล่านั้นนั้นพวกเขาเป็นผู้อธรรม”

(อัลมุตตะฮินะฮ์ : 8-9)

เป็นโองการที่ประจักษ์ว่ามุสลิมถูกบัญญัติให้ทำความดีและให้ความเที่ยงตรงต่อมวลมนุษยทุกคน แม้แต่ชาวต่างศาสนาก็ตาม ตราบใดที่พวกเขาไม่ได้ขับไล่และเช่นฆ่ามุสลิม อัลลอฮ์ ﷻ กล่าวว่า

﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاَهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاَهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾

(الإسراء : 70)

ความว่า: “และโดยแน่นอน เราได้ให้เกียรติแก่ลูกหลานของอาดัม และเราได้บรรทุกพวกเขาทั้งทางบกและทางทะเลและได้ให้ปัจจัยยังชีพที่ดีทั้งหลายแก่พวกเขา และเราได้ให้พวกเขาดีเด่นอย่างมีเกียรติเหนือกว่าผู้ที่เราได้ให้บังเกิดมาเป็นส่วนใหญ่”

(อัลอิสรออ : 70)

อัลลอฮ์ ﷻ โปรดปรานและให้เกียรติแก่มวลมนุษยมากกว่าสิ่งอื่นใด จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ ในการให้เกียรติแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันไม่ว่าด้วยศาสนา เชื้อสาย สี เป็นต้น ที่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับมุสลิมกับต่างศาสนิกชน อัลลอฮ์ ﷻ กล่าวว่า

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾

(الحجرات : 13)

ความว่า : “โอ้มนุษยชาติทั้งหลาย แท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชายและเพศหญิง และเราได้ให้พวกเจ้าแยกเป็นเผ่า และตระกูลเพื่อจะได้รู้จักกัน แท้จริงผู้ที่มีเกียรติยิ่งในหมู่พวกเจ้า ณ ที่อัลลอฮ์นั้น คือผู้ที่มีความยำเกรงยิ่งในหมู่พวกเจ้า แท้จริงอัลลอฮ์นั้นเป็นผู้ทรงรอบรู้อย่างละเอียดถี่ถ้วน”

(อัลสุรูรอต : 13)

อัลลอฮ์ ﷻ ให้มนุษย์รับรู้ว่ามีมนุษย์มีทายาทที่เท่าเทียมกันคือ มาจากนบิอาดัม عليه السلام และฮะวาว์ (al-Bughawiy, n.d.:7/3477) การสร้างความแตกต่างนั้น เพื่อให้มนุษย์รู้จักกัน จากคนใกล้สู่คนไกล และไม่มีผู้ใดที่เหนือกว่าใคร ยกเว้นผู้ซึ่งมีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ (al-Tabariy, n.d.:22/313) ซึ่งการทำความรู้จัก เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์ในสังคม การสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดี เป็นส่วนหนึ่งของการเผยแพร่ศาสนา เนื่องจากการเผยแพร่ศาสนาที่ดีนั้น มีอยู่ 3 แนวทาง(al-Zuhailiy,1991:13/269)คือ เผยแพร่ศาสนาด้วยวิธีการวิทย์ปัญญาหรืออักษะยะ ด้วยการตักเตือนที่ดี ด้วยการโต้ตอบด้วยเหตุผลที่ดี อัลลอฮ์ ﷻ กล่าวว่า

﴿إِذْ عُرِّقَ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾

(النحل: 125)

ความว่า : “จงเรียกร้องสู่แนวทางแห่งพระเจ้าของสุเจ้าโดยสุชุม และการตักเตือนที่ดี และจงโต้แย้งพวกเขาด้วยสิ่งที่ดีกว่า แท้จริงพระเจ้าของเจ้านั้น พระองค์ทรงรู้ดียิ่งถึงผู้ที่หลงจากทางของพระองค์ และพระองค์ทรงรู้ดียิ่งถึงบรรดาผู้ที่อยู่ในทางที่ถูกต้อง”

(อันนะฮ์ล : 125)

ดังนั้น การเชิญชวนมนุษย์สู่แนวทางจากโองการข้างต้น ควรสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีด้วยการทำความรู้จัก ไม่ว่าจะมุสลิมด้วยกันหรือต่างศาสนา เพื่อให้เห็นคุณค่าและความดีงามของศาสนาอิสลาม

1.2.2 อัลอะดีษที่เกี่ยวข้อง

ความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกชนมีปรากฏในอัลอะดีษโดยอัสมาอ์ บินต์ อะบีบักร์

((عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَتْ: قَدِمْتُ عَلَيَّ أُمِّي وَهِيَ مُشْرِكَةٌ فِي عَهْدِ قُرَيْشٍ إِذْ عَاهَدَهُمْ، فَاسْتَفْتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدِمْتُ عَلَيَّ أُمِّي وَهِيَ رَاغِبَةٌ أَفَأَصِلُ أُمِّي؟ قَالَ: "نَعَمْ صِلِي أُمَّكَ".))
(أخرجه مسلم، 1981:1677)

ความว่า : “จากอัสมาอ์ บุตรของอะบีบักร์ رضي الله عنه กล่าวว่า : มารดาของฉันซึ่งเป็นมุชริกะฮ์ ได้มาเยี่ยมฉัน ในช่วงพันธะสัญญาของท่านเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ ฉันจึงปรึกษาทานเราะสูลุลลอฮ์ ﷺ โดยฉันกล่าวว่า แท้จริงนั้น มารดาของฉันได้มาหา เธอเป็นที่รักยิ่ง ซึ่งการสัมพันธ์กับมารดาของฉันนั้น ได้หรือไม่ ท่านตอบว่า “ได้ จงติดต่อสัมพันธ์กับมารดาของท่านเถิด”

(บันทึกโดย Muslim, 1981 : 1677)

อะดีษข้างต้น เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นช่วงยุตติสงครามด้วยพันธะสัญญา คือสงครามฮุตัยบิยะฮ์ ระหว่างมุสลิมกับชาวกุร็อยหมักกะฮ์(al-Nawawiy,n.d.:156)เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอะดีษ เป็นเหตุให้มีการวะฮ์ยู โองการที่ 8 จากสุเราะฮ์ อัลมมตะฮินะฮ์(al- Beidāwiy,1996:5/206) ดังนั้น บทอะดีษนี้สามารถประจักษ์ได้ว่า เมื่อต่างศาสนิกทำความดี ไม่เช่นฆ่าและขับไล่มุสลิมออกจากบ้านเรือนเมืองนอน ทั้งในวิกฤตสงครามหรือไม่ การปฏิสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกนั้นเป็นสิ่งอนุญาตในอิสลาม ดังที่ท่านอิบน์ ญะร็ร(al-Tabariy,n.d:23/324)กล่าวว่า

“การทำความดีของมุมิน กับอะฮ์ลุล อัล ฮัรْب์ ที่ชัดเจนว่าเป็นเครือญาติหรือไม่ใช่ นั้น ไม่ได้ฮะรอม และสิ่งท้วงห้าม トラบใดที่แสดงให้เห็นมีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน”

การปฏิสัมพันธ์ที่อนุญาตและที่ตีของมุสลิมกับต่างศาสนิก เป็นการแสดงถึงความดีงามและสร้างมิตรต่อกัน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการชักชวนใจต่างศาสนิกให้หันมานับถือศาสนาอิสลาม คำกล่าวของท่านอิบุนุซะอฺฎฺร (Fath al-Bāriy, 1113:5/233) กล่าวว่า

“การแสดงความดี ติดต่อดสัมพันธ์และอิศยานนั้นไม่จำเป็นต้องเกิดความรู้สึกความรักที่ถูกห้ามในอิสลาม ดังที่อัลลอฮ์ ~~พระ~~ กล่าวว่า

ความว่า: “เจ้าจะไม่พบหมู่ชนใดที่พวกเขาศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และวันปรโลกรักใคร่ชอบพอผู้ที่ต่อต้านอัลลอฮ์ และเราะสูลของพระองค์ ถึงแม้ว่าพวกเขาจะเป็นพ่อของพวกเขา หรือลูกหลานของพวกเขา หรือพี่น้องของพวกเขา หรือเครือญาติของพวกเขาก็ตาม คนเหล่านั้นอัลลอฮ์ได้ทรงบันทึกการศรัทธาไว้ในจิตใจของพวกเขา และได้ทรงเสริมพวกเขาให้มีพลังมากขึ้นด้วยการสนับสนุนของพระองค์ และจะทรงให้พวกเขาได้เข้าสวนสวรรค์หลากหลาย มีแม่น้ำหลายสายไหลผ่าน ณ เบื้องล่างของสวนสวรรค์ โดยเป็นผู้พำนักอยู่ในนั้นตลอดกาล อัลลอฮ์ทรงโปรดปรานต่อพวกเขา และพวกเขาก็ยินดีปรีดาต่อพระองค์ คนเหล่านั้นคือพรรคของอัลลอฮ์ ฟังรู้เถิดว่า แท้จริงพรรคของอัลลอฮ์นั้น พวกเขาเป็นผู้ประสบความสำเร็จ”

(อัลมูญาตะละฮ์ : 22)

โองการข้างต้นครอบคลุมทั้งมุชริกที่จะทำสงครามและมุชริกที่อยู่ในสันติภาพ”

จากคำกล่าวของท่านอิบุนุซะอฺฎฺร เห็นได้ว่า อิสลามไม่ได้มองในแง่ของพฤติกรรมและการกระทำของมนุษย์เท่านั้น แต่ยังครอบคลุมเจตนารมณ์ที่อยู่ภายในจิตใจด้วย หลักเกาะวาอิด อัลฟิฏฮ์ (al-Suyūṭiy, 1997:15) กล่าวว่า

ความว่า : “ทุกสิ่งทุกอย่าง อยู่ในใต้เจตนารมณ์”

ความสัมพันธ์ที่ถูกห้ามในอิสลามระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก คือความสัมพันธ์ภายในจิตใจ ดังที่ท่านอิบุนุซะอฺฎฺรกล่าวไว้ข้างต้น ส่วนความสัมพันธ์ที่ถูกอนุญาต คือความสัมพันธ์ภายนอก สามารถทำให้ต่างศาสนิกเกิดความรู้สึกชอบและรักในศาสนาอิสลาม ทำให้เขาเหล่านั้น

ยอมรับและเข้ารับศาสนา ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก จึงเป็นสิ่งอนุญาต เพราะ
ทุกสิ่งทุกอย่าง อยู่ในจิตใจสำนึกของเรา ฮะดีษจากอนัส บิน มาลิก رضي الله عنه กล่าวว่า

((عن أنس رضي الله عنه قال: كَانَ غُلَامٌ يَهُودِيٌّ يَخْدُمُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم فَمَرَضَ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم يَعُودُهُ، فَفَعَدَ عِنْدَ رَأْسِهِ، فَقَالَ لَهُ: أَسْلِمَ، فَنَظَرَ إِلَى أَبِيهِ - وَهُوَ عِنْدَهُ - فَقَالَ لَهُ: أَطِيعَ أَبَا الْقَاسِمِ رضي الله عنه فَأَسْلَمَ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وسلم وَهُوَ يَقُولُ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْقَذَهُ مِنَ النَّارِ.))

(أخرجه البخاري، 1993: 1290)

ความว่า :“จากอนัส رضي الله عنه กล่าวว่า มีเด็กชาวยิวคนหนึ่ง ผู้ซึ่งเป็นคนคอยให้บริการกับท่านนบี صلى الله عليه وسلم เกิดอาการไม่สบาย ท่านนบี صلى الله عليه وسلم จึงไปเยี่ยม และนั่งอยู่ข้างๆศีรษะของเด็กดังกล่าว และท่านนบี صلى الله عليه وسلم จึงกล่าวว่า“จงเข้าอิสลามเถอะ”และแล้วเด็กคนนั้นได้หันมองผู้ซึ่งเป็นบิดาอยู่ใกล้ๆกับเขา หลังจากนั้นเด็กดังกล่าวจึงกล่าวว่า “ฉันจะจงรักภักดีต่อท่าน ผู้เป็นบิดาของกอสิม رضي الله عنه และแล้วเขาก็ได้รับอิสลามจากนั้นท่านนบี صلى الله عليه وسلم ออกจากไปพร้อมกับกล่าวประโยคที่ว่า “ขอขอบคุณต่ออัลลอฮ์ صلى الله عليه وسلم ที่ทรงผ่านพ้นเขาออกจากนรก”

(บันทึกโดยal-Bukhāriy,1993:1290)

อิสลามอนุญาตมุสลิมเยี่ยมเยียนชาวต่างศาสนิกเมื่อเกิดไข้ได้ป่วยและฮะดีษบทนี้ครอบคลุมถึงการอนุญาตรับต่างศาสนิกมาทำงานรับใช้ แต่ต้องเป็นผู้ซื่อสัตย์ ไม่เป็นอันตรายต่อเจ้านายและศาสนา หรืออาจเป็นเด็กที่ยังไร้เดียงสา สามารถแนะนำและอบรมสั่งสอนเกี่ยวกับศาสนาอิสลาม การกระทำดังกล่าว นอกจากเป็นการสร้างความสัมพันธ์แล้ว ยังสามารถชักชวนต่างศาสนิกให้เข้ารับศาสนาอิสลาม ดังเหตุการณ์ในฮะดีษข้างต้น ฮาฟิซ กล่าว ในหนังสือ ฟัตฮ์ อัลบารีย์(Abī al-Toiyib,2001:6/12)กล่าวว่า

“จากฮะดีษดังกล่าว ญะวัซ รับชาวมุชริกมาทำงานและเยี่ยมเยียนเมื่อเป็นไข้ได้ป่วย และนี่คือช่วงเวลาที่ดี กับการรับมาทำงานในช่วงเยาว์วัย ต่อมาให้ชี้แนะหนทางศาสนาที่ถูกต้องแก่เด็กๆ หากการกระทำ

ดังกล่าวไม่เป็นที่บัญญัติ ท่านนบี ﷺ ก็จะไม่มีการ
ชี้นำแก่เด็กผู้นั้น”

จากความข้างต้น เห็นได้ว่า หลักคำสอนอิสลามส่งเสริมการกระทำความดีต่อต่างศา
สนิก อนุญาตรับต่างศาสนิกมาทำงานรับใช้ และสามารถเยี่ยมเยียนหากเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งการ
ส่งเสริมดังกล่าวมิได้เพียงแต่หลักคำสอนจากการบันทึกและวาจาเท่านั้น แต่ยังเป็นการกระทำที่เป็น
แบบอย่างจากท่านนบี ﷺ

1.2.3 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2.3.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

อัลซุฮัยลีย์ (al-Zuhailiy, 1991:28/135-136) กล่าวถึงความสัมพันธ์
ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกในหนังสือ Tafsir al-Munir โดยอธิบายว่าอัลลอฮ์ไม่ได้ทรงห้ามมุสลิมใน
การปฏิบัติทำความดีต่อกัฟฟาร์ที่ให้ความปลอดภัยและมีได้เช่นฆ่านุสลิมด้วยศาสนา อาทิเช่น ผู้หญิง
และผู้อ่อนแอ เป็นต้น ซึ่งการทำความดีดังกล่าว อาทิเช่น การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ
เดียวกัน การบำเพ็ญประโยชน์ต่อเพื่อนบ้านและแขก เช่นเดียวกับการให้ความยุติธรรม เพราะอัลลอฮ์
นั้นทรงรักผู้ทรงยุติธรรมและทรงสั่งให้มุสลิมทรงยุติธรรมกับมนุษย์ทุกคน เนื่องจากความยุติธรรมนั้น
เป็นสิ่งที่มุสลิมถูกบัญญัติไว้ ทั้งคนที่เป็นศัตรูอย่างแจ่มชัดหรือคนที่ไม่ใช่ศัตรู

หลังจากนั้นท่านได้กล่าวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่ถูกห้ามในอิสลาม อันได้แก่
การมุลาต(การแสดงความซื่อสัตย์และจงรักภักดี)ต่อศัตรู กล่าวคือ การมุลาตต่อหัวหน้าต่างศา
สนิกจากเผ่ากูร็อยซ์และอื่นๆที่เป็นศัตรูต่อชาวมุสลิม การช่วยเหลือผู้ซึ่งเช่นฆ่าและขับไล่ชาวมุสลิม
ออกจากบ้านเรือน เป็นต้น อัลนะวะวี (al-Nawawiy, n.d: 6/237) กล่าวว่า

“การบริจาคนแก่คนฟาลิก(นักบาป)หรือต่างศา
สนิกจากชาวยิวหรือคริสต์หรือโสโรอัสเตอร์ เป็นการ
กระทำที่อนุญาต และจะได้รับผลบุญหนึ่งครั้ง”

และท่านกล่าวต่อเนื่องจาก

“เจ้าของหนังสือ อัลบะยาน กล่าวว่า: อัลศอยมีรีย์
กล่าวว่า : เช่นเดียวกับศัตรูอัลฮัรบ” ท่านอัลนะวะวี
ยังได้อ้างถึงหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับปัญหาดังกล่าว

“อัลลอฮ์ ﷻ กล่าวว่า

﴿وَيُطْعَمُونَ أَلْطَّعَامَ عَلَىٰ حَيْهٖءِ مَسْكِينَتِنَا وَيَتِيمًا وَأُسِيرًا﴾

(الإنسان : 8)

ความว่า : “และพวกเขาให้อาหารเนื่องด้วยความรัก
ต่อพระองค์แก่คนยากจน เด็กกำพร้าและเชลยศึก”

(อัลอินซาน : 8)

และเป็นที่ยอมรับกันว่า แท้จริงคำว่า *سيرا* คือ ศัตรูอัลฮัยร

อัลซอติก อะฟีฟี (al-Şādiq Afifiy, 1980:89) อธิบายเสรีภาพในการนับ
ถือศาสนา ในหนังสือ al-Mujtami' al-'Islam Wa'Usul al-Hukm เป็นการอธิบายเกี่ยวกับอิสระ
ในการนับถือศาสนาอิสลาม และยังครอบคลุมไปถึงการเผยแพร่ศาสนาอิสลามต่อต่างศาสนิก โดยไม่มี
การบังคับเพื่อเข้ารับอิสลามแต่อย่างใด ท่านกล่าวว่า

“ศาสนาอิสลามนั้น มิได้บีบบังคับหรือข่มขู่ผู้ใดเพื่อ
เข้ารับศาสนา เนื่องจากแท้จริงอิสลามนั้น คือการ
ให้ความกระจ่างและมีหลักฐานเป็นที่ประจักษ์”

อัลเกาะเราะฎอวี (al-Qaradāwiy, n.d.: 5) อธิบายในหนังสือ Ghair al-
Muslimīn Fī al-Mujtami' al-'Islamiy เกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศา
สนิก กล่าวว่า

“แท้จริง อิสลามอนุญาตการโภชนาการจากชาวอะฮ์
ลุล กิตาบ ซึ่งเป็นโภชนาการจากการเชือดของพวกเขา
เขา อัลลฮ์ *ﷻ* กล่าวว่า

ความว่า: “และอาหารของบรรดาผู้ที่ได้รับคัมภีร์นั้น
เป็นที่อนุมัติแก่พวกเขาและอาหารของพวกเขาที่เป็น
ที่อนุมัติแก่พวกเขาและบรรดาหญิงบริสุทธิ์ในหมู่ผู้
ศรัทธาหญิง และบรรดาหญิงบริสุทธิ์ในหมู่ผู้ที่ได้รับ
คัมภีร์ก่อนจากพวกเขาก็เป็นที่อนุมัติแก่พวกเขา
ด้วย”

(อัลมาอิดะฮ์ : 5)

และนี่คือ บัญญัติที่มีต่ออะฮ์ลุลกิตาบ ผู้ซึ่งอยู่ใน
ดินแดนที่มีใช้ดินแดนอิสลาม”

และท่านยังได้กล่าวเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายมุสลิมกับผู้หญิงอะฮ์ลุลกิตาบ
กล่าวว่า

“เช่นเดียวกับการแต่งงานระหว่างผู้ชายมุสลิมกับ
ผู้หญิงชาวอะฮ์ลุลกิตาบและมีปฏิสัมพันธ์อยู่ร่วมกัน
กับครอบครัวของเขาที่มีไม่มุสลิม ด้วยความรักความ
ห่วงใย ดังที่อัลลอฮ์ ^ﷻ กล่าวว่า

ความว่า: “และหนึ่งจากสัญญาณทั้งหลายของ
พระองค์คือ ทรงสร้างคู่ครองให้แก่พวกเจ้าจากตัว
ของพวกเจ้าเอง”.

(ส่วนหนึ่งจากอัลรุม : 21)

โองการดังกล่าว เป็นการอนุโลมที่ประเสริฐในอิสลาม
เนื่องจากมุสลิมสามารถเข้าไปเป็นหัวหน้าครอบครัว
ภายในบ้าน ร่วมชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวที่
ไม่ใช่มุสลิม”

สุดา ภริมย์แก้ว (2001:67) ได้อธิบายเกี่ยวกับสังคม นิยามสังคมว่าเป็น
กลุ่มผู้คนที่มากกว่าสองคนขึ้นไป ทั้งนี้ ผู้คนดังกล่าวได้มาอาศัยรวมกันเป็นระยะเวลาในขอบเขต
สมาชิกประกอบด้วยคนทุกเพศ ทุกวัย ซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยมีวัฒนธรรมหรือระเบียบ
แบบแผนในการดำเนินชีวิตเป็นของตนเองและที่สำคัญที่สุด คือ สามารถเลี้ยงตัวเองได้

ยูท คักดีเดชยนต์ (1986:8) อธิบายลักษณะของสังคม ลักษณะสังคมใน
มุมมองของยูท คักดีเดชยนต์ คือ กลุ่มของผู้คน ซึ่งจะมีลักษณะเหมือนกับกลุ่มต่างๆโดยทั่วไป คือผู้
ซึ่งในกลุ่มได้มีปฏิสัมพันธ์ ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม มีระเบียบ มีกฎเกณฑ์ เป็นต้น ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์
เพื่อความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มนั้น ดำเนินเป็นไปได้อย่างดี และมีความรู้สึกร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

ดำรงค์ ฐานติ (2003:2) ได้อธิบายลักษณะความสัมพันธ์ของกลุ่มคนใน
สังคม อธิบายว่ากลุ่มคนอย่างน้อยสองคนขึ้นไป มาอาศัยอยู่รวมกันในบริเวณหนึ่ง คนเหล่านี้จะมี
ความสัมพันธ์กันและกัน และได้แยกความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในสังคมออกมาเป็นสองประเภท คือ
ความสัมพันธ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ความสัมพันธ์ทางตรง อาทิเช่น การพูดจาหักทลาย การทำงาน
ร่วมกัน การซื้อขาย เป็นต้น ส่วนความสัมพันธ์ทางอ้อม ได้แก่ การเดินผ่านผู้คนที่เราไม่รู้จักแต่เขาก็
เป็นคนจังหวัดเดียวกันหรือชาติเดียวกัน คนเหล่านี้จะเป็นกลุ่มที่เรสัมพันธ์กับพวกเขาโดยผ่านบุคคล
อื่น ผ่านเอกสาร หรือหนังสือที่เขาเขียน เป็นต้น

โกเอ็นญารานินเกรท (Koentjaraningrat, 2009: 115-118). ได้อธิบายถึง การปฏิสัมพันธ์ของสังคมในหนังสือ Ilmu Antrology เขาเห็นว่า สังคมคือความสามัคคีในการ ดำรงชีวิตของมนุษย์ มีการปฏิสัมพันธ์ตามกฎระเบียบแบบแผนของประเพณีและวัฒนธรรมที่เป็น เอกลักษณะโดยเฉพาะอย่างต่อเนื่อง และจะมีความรู้สึกผูกพันตามอัตลักษณ์ที่ร่วมกัน.

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า สังคมหมายถึงคนที่อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม และมีการติดต่อ สัมพันธ์กันทางสังคม มีดินแดนที่อยู่ของตน มีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นของตนเอง โดยเฉพาะ และจะมีบางสิ่งบางอย่างคล้ายคลึงกัน เป็นต้น อาทิเช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ทัศนคติ และคุณธรรมต่างๆ ในขณะที่เดียวกันทุกคนก็อยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดียวกันที่สังคมของตนกำหนดขึ้นไว้

1.2.3.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ซูวาเราะฮ์มาน (SuwaRahmān, 1989: บทคัดย่อ) สันติภาพในการอยู่ ร่วมกันระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกในประเทศเดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ที่ แท้จริงระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกในการอยู่ร่วมกัน และสิ่งที่อนุญาตในศาสนา ซึ่งจากผลการวิจัย พบว่า แท้จริงความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก คือสันติภาพและการอนุญาต สันติภาพจะไม่ มีการเปลี่ยนแปลงยกเว้นการจู่โจมและเข้ามาทำร้ายจากฝ่ายต่างศาสนิกในการเผยแพร่ศาสนาอย่าง เสรี ในด้านการนับถือศาสนา อิสลามมิได้บังคับให้ต่างศาสนิกเข้ารับอิสลาม แต่เป็นหน้าที่มุสลิมต้อง เผยแพร่ศาสนา และจะไม่มีการทำลายในสิ่งที่พวกเขาเคารพนับถือด้วยการทำลายความรู้สึกต่างๆ เป็นต้น สิ่งจำเป็นสำหรับมุสลิมในการแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน คือการแสดงลักษณะ พื้นฐานที่ชัดเจน อาทิเช่น การให้เกียรติ ให้ความเมตตาปราณี ความยุติธรรมและเสมอภาค การให้ อกภัย อิสระเสรี ช่วยเหลือ เป็นต้น

บัตรอน (Badrōn, 1984: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้าน สังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก ในซารีอัตอิสลาม ยิว คริสต์ และนิตินาสตอร์สากล โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา การอนุญาตในอิสลามในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกใน ความสัมพันธ์ด้านสังคม อาทิเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกในการทำสัญญา การ ปกครอง อัลญินายาต อัลฮุคูด การโภชนาการ และอื่นๆ เป็นต้น จากผลการศึกษาพบว่า เมื่อมุสลิม สามารถปกครองในดินแดนต่างศาสนิก มุสลิมจะไม่มีการบีบบังคับให้ต่างศาสนิก เข้ารับศาสนา อิสลาม ในขณะที่เดียวกันต้องมีการกำหนดให้เสรีภาพในการนับถือศาสนา มุสลิมจะมีการให้เกียรติและ มอบสิทธิแก่อะฮ์ลุล อัลซิมมี

อัลซัมรีย (al-Shamriy,2008:บทคัดย่อ) ในมนุษย์สัมพันธ์กับต่างศาสนิก ในศาสตร์อิสลามและการปฏิบัติในบริบทร่วมสมัย เป็นการศึกษาศึกษาเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกเพื่อให้สอดคล้องกับการอนุญาตอิสลาม ดังนั้นในวิทยานิพนธ์จึงประกอบไปด้วย สิทธิขอบเขตในการอยู่ร่วมกัน การปฏิบัติตนที่ถูกต้องในบริบทร่วมสมัย ผลการวิจัยพบว่า ในศาสตร์อิสลามให้ความสำคัญและตระหนักถึงมนุษย์สัมพันธ์ระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกมาตั้งแต่ชาวสลัฟอัลคอลีฮ์ ในศาสตร์อิสลามได้เน้นสันติภาพในการอยู่ร่วมกันระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกในสังคมเดียวกัน เป็นที่อนุญาตในการสร้างสถานศึกษาที่แตกต่าง เพื่อเป็นเกียรติความสัมพันธ์ของมนุษย์กับต่างศาสนิก

คืออรุล อัจฮัร(Khairul Azhar,2016: III) การศึกษาค้นคว้าอธิบายถึง ปัญหาปัจจุบัน ในความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกในประเทศมาเลเซีย ตามกฎหมาย วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ การระบุและวิเคราะห์ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างสองกลุ่มตามกฎหมายอิสลามร่วมสมัย การศึกษาค้นคว้าพบว่า ปัญหาที่มักจะเกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างชาวมุสลิมกับต่างศาสนิกในประเทศมาเลเซียคือ เกิดจากสองปัจจัยหลัก คือความสับสนและอวิชชาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของศาสนิกที่แตกต่างกันและเกิดจากการยั่วยุของบางคนที่แสวงหาผลประโยชน์ที่แคบๆ ผ่านการใช้ประโยชน์จากปัญหาที่เกิดขึ้น

พรอุษา ประสงค์วรรณ(2013: ก) ศึกษาเรื่อง“การศึกษาชุมชนต้นแบบต่างศาสนาที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ในแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร”นี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาทฤษฎีทางสังคมวิทยาและหลักคำสอนว่าด้วยการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของพระพุทธศาสนา ศาสนาคริสต์ และศาสนาอิสลาม (2) เพื่อศึกษาการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนพุทธ คริสต์ อิสลาม ในแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร และ (3) เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของชุมชนพุทธ คริสต์ อิสลาม ในแขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร มาประยุกต์ใช้กับสังคมไทย ผลการวิจัยสรุปคือ ความสงบสุขร่มเย็นเป็นสิ่งที่ปรารถนาของมนุษย์ทุกสังคม มนุษย์มาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มแบบพึ่งพาอาศัยกัน โดยมุ่งหวังจะได้รับความคุ้มครองและได้รับประโยชน์จากกันและกัน ชุมชนแขวงวัดกัลยาณ์ มีประชาชนในพื้นที่แบ่งออก 3 กลุ่ม นับถือพระพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา และศาสนาอิสลาม ซึ่งต่างศาสนาต่างก็มีความรักความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือกัน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ต่างช่วยกันพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนมีแต่สันติสุขทั้งนี้ก็เพราะว่า ทุกคนมีความสำนึกในชาติ คือถือว่าตนเป็นคนไทย รักผืนแผ่นดินไทย คนไทยทุกคนไม่ว่าเชื้อชาติใด เมื่อมาอยู่ร่วมกันก็ถือเป็นเพื่อนร่วมชาติเป็นพี่น้องกัน อนึ่ง ทุกคนมีศาสนา แม้จะแตกต่างกัน แต่ก็มีหลักการเดียวกัน คือทุกศาสนาสอนให้ตนเป็นคนดี มีน้ำใจ มีเมตตาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่วิวาทบาดหมางกัน ประกอบอาชีพสุจริตเพื่อสร้างตน สร้างสังคม และประเทศชาติให้มั่นคง ทุกคนมีความจงรักภักดีในพระมหากษัตริย์ แม้จะเป็นชาวพุทธแต่ก็ทรงเป็นองค์เอกอัคร

ศาสนูปถัมภก ทรงปกครองไพร่ฟ้าประชาชนด้วยทศพิธราชธรรม เหตุปัจจัยและองค์ประกอบต่างๆ เหล่านี้ส่งผลให้ประชาชนต่างศาสนาในแขวงวัดกัลยาณ์เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ซึ่งหลักการและพฤติกรรมดังกล่าวสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับสังคมต่างศาสนาในอื่นๆ ของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

ดลมนรรัตน์ และเกษตรชัย(2007:(7))ได้ศึกษา“วิถีชีวิตของเยาวชนไทยมุสลิมเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้” ผลของการวิจัย พบว่า เยาวชนมุสลิมกลุ่มใหญ่จะมีวิถีชีวิตที่ไม่สอดคล้องกับความหวังของสังคมมุสลิมและขัดแย้งกับหลักคำสอนศาสนาอิสลาม กล่าวคือ เยาวชนมีการคบระหว่างเพศเดียวกัน มีกิจกรรมที่ไร้สาระ สร้างความเดือดร้อน มีการคบเพื่อนต่างเพศอย่างเปิดเผย มีอิสระและคบเหมือนชาวตะวันตก มีการจับมือถือแขน กอดจูบ และถึงขั้นมีเพศสัมพันธ์ก่อนสมรส มีการให้ความสำคัญกับการศึกษาวิชาสามัญมากกว่าวิชาศาสนา ไม่รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีการเล่นอบายมุข ว่างาน มีการเลียนแบบการแต่งกายเพื่อให้ทันสมัยชาวตะวันตก ดาราและนักร้อง มีความสัมพันธ์กับครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้านและชุมชนอย่างห่างเหินและขาดสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน มีการละเลยและไม่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติศาสนกิจ ไม่ให้ความสำคัญและห่างไกลจากการบำเพ็ญประโยชน์และเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน และส่วนใหญ่มีความเห็นว่า เยาวชนมีส่วนร่วมในสถานการณ์ความไม่สงบในปัจจุบัน โดยเยาวชนในเมืองและในชนบทมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันเกือบทุกด้าน

รัตติยา(2001:(7))ศึกษาเกี่ยวกับ“กระบวนการปฏิสัมพันธ์ และการรวมขอมระหว่างผู้คนที่นับถือศาสนาอิสลามกับผู้คนที่นับถือศาสนาพุทธใน 3 จังหวัด” ผลการศึกษาพบว่า สิ่งสำคัญที่มีผลต่อการปฏิสัมพันธ์และการรวมขอมระหว่างศาสนิกในจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส คือ การยอมรับและความเข้าใจเรื่อง “ความแตกต่างของค่านิยม” ซึ่งกันและกันที่มีความเป็นไปได้โดยอาศัยผลึกแห่งความเป็นเพื่อนที่ดีต่อกัน ซึ่งเกิดมาจากอำนาจระบบอุปถัมภ์ในลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นเพื่อน ความเป็นญาติ ความร่วมงาน อาทิเช่น เป็นนายจ้าง ลูกจ้าง เป็นครู ศิษย์ และความเป็นผู้นำและประชาชน ไม่ว่าจะอยู่ในระบบหรือนอกระบบ ด้วยเงื่อนไขของความจำเป็นทางด้านปัจจัยต่างๆ เพื่อการดำรงชีวิตดังกล่าวนั้นนับได้ว่าเป็นอีกวิญญูณหนึ่งซึ่งเป็นกลไกที่มีคุณค่าอันมหาศาลถ้ารู้จักนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชาติในที่สุด ซึ่งตรงกับปณิณมวิสัยนา ของศาสตราจารย์สุริวงค์ ที่ว่า “การพัฒนาทุกส่วนเสี้ยวของชาติเป็นการพัฒนาชาติ”

สมใจ(1992:บทคัดย่อ)ศึกษาเรื่อง“วัฒนธรรมร่วมระหว่างชาวไทยที่นับถือศาสนาพุทธกับชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม ในอำเภอสายบุรี อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี และอำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส” ผลการวิจัยพบว่ามีปัจจัย 3 ปัจจัย ที่ก่อให้เกิดวัฒนธรรมร่วม คือ 1. ปัจจัยทางธรรมชาติ ที่เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดวัฒนธรรม เพราะพื้นที่นี้มีลักษณะโดดเด่น 3

ลักษณะ คือ พื้นที่ติดต่อกับอ่าวไทย พื้นที่เป็นราบลุ่ม มีแม่น้ำลำคลองผ่านพื้นที่หลายสาย พื้นที่ที่มีภูเขา ควน และเนินดิน เป็นเสมือนกำแพงด้านหลังพื้นที่ 2. ปัจจัยทางเชื้อชาติ สัญชาติ และวัฒนธรรมซ้ำซ้อน ทับถมกันอยู่ ได้แก่ ชนเผ่าดั้งเดิม เช่นพวกขาวน้ำ และชาวเขา พวกคนไทยเดิม (พวกสยาม) และพวกอพยพมาจากถิ่นที่อื่น และสุดท้ายคือ พวกน้ำเค็ม(สะการามาเซ็น)หรือเผ่ามลายูเดิม ผู้คนทั้ง 3 กลุ่มเมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานทำมาหากินก็เกิดมีวัฒนธรรมของตนเอง และหยิบยืมเกิดสลับซับซ้อนกันอยู่เป็นเหตุให้เกิดของเก่า ของใหม่มาร่วมกันเป็นวัฒนธรรมร่วม 3. ปัจจัยทางการเมืองการปกครอง มนุษย์ทุกคนย่อมมีประวัติศาสตร์ กำพืด พวกเผ่าเหล่ากอ การที่มนุษย์มาตั้งถิ่นฐาน เพื่อการดำรงอยู่ที่ดีก็ต้องมีการเมืองการปกครอง แบ่งผลประโยชน์และอำนาจทั้งหลายนี้เกิดเป็นพวกเขาพวกเรา แย่งกัน ผลัดกันปกครอง พวกมากมีกำลังมากขณะพวกมีกำลังน้อยก็แพ้ได้กลายเป็นแนวร่วมในสมัยต่อมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมร่วม

สงคราม(1975: ง)ศึกษาเรื่อง“ การผสมกลมกลืนของชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้” มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่หรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยเฉพาะส่วนราชการ สามารถกำหนดนโยบายและดำเนินวิธีการผสมกลมกลืนได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ค่อยๆเปลี่ยนแปลงทัศนคติบางประการ ตลอดจนภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของตนให้เข้ากับชนส่วนใหญ่ของประเทศ เมื่อได้พิจารณาและวิเคราะห์จากข้อมูลต่างๆแล้ว ผู้เขียนได้พบว่า ทางราชการได้พยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวอยู่ตลอดมา ได้ดำเนินการทั้งในรูปของกฎหมายพระราชกฤษฎีกามติคณะรัฐมนตรี และโครงการของกระทรวงทบวงกรมต่างๆ โดยหวังผลในขั้นสุดท้ายว่าจะก่อให้เกิดการผสมกลมกลืนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งผู้เขียนก็เห็นด้วยว่าการผสมกลมกลืนนี้เป็นสิ่งจำเป็น แต่การดำเนินการของทางราชการไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย เนื่องจากปัจจัยที่สำคัญคือ ปัจจัยทางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

สุนันส(1977: ง)ศึกษาเรื่อง“ ระยะทางสังคมในภาคใต้ของประเทศไทย” มีวัตถุประสงค์ทั่วไปที่จะศึกษาระดับของความรู้สึกของบุคคลต่อสังคมในภาคใต้ของประเทศไทย โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี เพื่อดูทัศนคติของนิสิตนักศึกษาที่มีต่อชนกลุ่มต่างๆ ซึ่งมีเชื้อชาติ ศาสนา และภาษาต่างกัน มีขอบเขตเฉพาะทัศนคติและความรู้สึกที่บุคคลมีต่อบุคคลอื่น โดยใช้มาตรวัดระยะทางทางสังคมเป็นเครื่องมือวัดระดับของความรู้สึกที่บุคคลต้องการสัมพันธ์ด้วยเท่านั้น โดยตั้งสมมุติฐานว่า นักศึกษาจากภาคใต้จะมีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อคนที่นับถือศาสนาพุทธและต่อคนที่นับถือศาสนาอิสลามเป็นระยะทางใกล้กัน จากการพิสูจน์สมมุติฐานของการวิจัย พบว่า นักศึกษาจากภาคใต้มีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อคนที่นับถือศาสนาพุทธใกล้กว่าต่อคนที่นับถือศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีเหตุผลในการเลือกคบติดต่อบุคคลอื่นๆต่างกัน เหตุผลที่

สำคัญตามลำดับคือ ความพอใจในนิสัยทั่วไปของผู้ที่นักศึกษาต้องการด้วย 94% ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่นักศึกษาได้รับจากบุคคลผู้นั้น 53.55% ความเข้าใจด้วยการใช้ภาษาสื่อสารชนิดเดียวกัน 42.66% ความนิยมในกิจกรรม 41.11% และการทำงานในประเภทเดียวกัน 39.33%

จักรกฤษณ์ และคณะ(1987:บทคัดย่อ)ศึกษาเรื่อง“การปกครองท้องถิ่นที่ต่างวัฒนธรรม : สถานการณ์ในบริเวณ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้และแนวทางแก้ไข” จากการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของประชาชนแยกออกได้เป็นสองรูปแบบใหญ่ๆ ซึ่งมีผลมาจากอิทธิพลทางศาสนาที่มีต่อทัศนคติ การใช้เวลา และการปฏิบัติตน ความเป็นอยู่แบบที่ 1 คือ ไทยมุสลิมซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม จำนวนร้อยละ 52 ใช้ภาษามลายูเป็นภาษาพูดและอักษรยาวีเป็นภาษาเขียน นิยมปลูกสร้างและทำการละหมาดวันละ 5 ครั้ง มีวิถีชีวิตทางสังคมจำกัดอยู่อย่างดั้งเดิม ความเป็นอยู่แบบที่ 2 คือไทยพุทธ รวมคนไทย จีน ที่พูดและเขียนเป็นภาษาไทยเป็นส่วนใหญ่และภาษาจีนเป็นส่วนน้อย นับถือพระสงฆ์และคำสอนทางศาสนาพุทธหรือขงจื้อ แต่มีการปฏิบัติทางศาสนาที่น้อยกว่า การพิจารณาแนวโน้มของสถานการณ์ด้านวัฒนธรรมและสังคมความเป็นอยู่ของประชาชนใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้นี้ เป็นไปในด้านที่ดีขึ้นตามลำดับ เหตุผลสำคัญที่ผู้ประเมินเห็นว่าสถานการณ์ด้านวัฒนธรรมและสังคมความเป็นอยู่ดีขึ้นจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ การที่ประชาชนชาวไทยมุสลิมให้ความสนใจภาษาไทยมากขึ้น ส่งลูกหลานเข้าเรียนในโรงเรียนสามัญมากขึ้น ประชาชนต่างวัฒนธรรมและภาษา มีติดต่อคนต่างภาษาน้อยลง ทำให้มีการติดต่อทางสังคมซึ่งกันและกันมากขึ้น มีความอบอุ่นในการเป็นมิตรสหายและเพื่อนบ้านที่ติดต่อกันมากขึ้น ความสัมพันธ์ติดต่อกันระหว่างฝ่ายราชการฝ่ายหนึ่งกับประชาชนทั้งชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมก็มีมากขึ้น ตลอดจนมีการส่งเสริมความเข้าใจอันดีและร่วมมือกันสูงขึ้น บางแห่งมีความพยายามจัดให้มีกิจกรรมและประเพณีร่วมกัน เพื่อให้คุ้นเคยกันมากขึ้น อาทิเช่น อำเภอหรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส นำเอาเยาวชนไทยพุทธและไทยมุสลิมมารับการอบรมร่วมกัน

สำหรับวิทยานิพนธ์เล่มนี้ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก ซึ่งมีความแตกต่างกับวิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัยและหนังสือต่างๆที่มีความสอดคล้องและที่กล่าวมาข้างต้น ดังนี้

1. เป็นการศึกษาวิจัยเฉพาะความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก ในอิสลาม ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีขอบเขตประเด็นความสัมพันธ์ด้านสังคมออกเป็น 3 ประเด็น อันได้แก่ ความสัมพันธ์ด้านประเพณี ความสัมพันธ์ด้านค้าขายและความสัมพันธ์ด้านการศึกษา
2. เป็นการศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างชาวไทยมุสลิมกับชาวไทยพุทธ ในประเทศไทย ซึ่งย่อมมีความแตกต่างกับงานวิจัยของต่างประเทศ เนื่องจากบริบทประเทศไทยนั้น มีมุสลิมเป็นประชากรส่วนน้อยและนับว่าเป็นประเทศต่างศาสนิก ด้วยบริบทของประเทศไทย

และประชากรมุสลิมดังกล่าวทำให้ความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกในประเทศไทย มีความแตกต่างกับประเทศมุสลิมหรือประเทศที่มีประชากรมุสลิมส่วนใหญ่

3. เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกใน ศาสนาอิสลาม กรณีศึกษาชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ซึ่งนับว่าเป็นชุมชน ที่อยู่ในบริบทพื้นที่เดียวกันระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อศึกษาสภาพความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก ชุมชน บ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

1.3.2 เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างความเข้าใจต่อความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่าง มุสลิมกับต่างศาสนิก ชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

1.4 ความสำคัญและประโยชน์ของการวิจัย

1.4.1 ทำให้ทราบถึงทฤษฎีและหลักความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศา สนิก ในหลักคำสอนศาสนาอิสลามและตามสำนักคิดนิกปราชญ์อิสลาม

1.4.2 ทำให้ทราบถึงสภาพความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกใน ชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

1.4.3 ทำให้ทราบถึงผลการวิเคราะห์สภาพความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับ ต่างศาสนิก ในชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

1.4.4 ทำให้ทราบถึงแนวทางสร้างความเข้าใจสภาพความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่าง มุสลิมกับต่างศาสนิก ในชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ ในสังคมไทยโดยทั่วไป

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาหลักคำสอนว่าด้วยความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก ในอัลกุรอาน ฮะดีษและงานเขียนของนักปราชญ์อิสลามที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก โดยยึดมั่นแนวคิดอิสลามเป็นหลัก และศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชน โดยแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวผู้วิจัยศึกษาจากเอกสารและงานเขียนของนักปราชญ์อิสลามที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก และใช้ข้อมูลจากสภาพความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิกในชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลาที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์หลักความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก ในชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา สำหรับขอบเขตความสัมพันธ์ด้านสังคมที่ผู้วิจัยเลือกศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นคือ

1. ความสัมพันธ์ด้านประเพณี
2. ความสัมพันธ์ด้านการค้าขาย
3. ความสัมพันธ์ด้านการศึกษา

1.5.2 ขอบเขตภาคสนาม

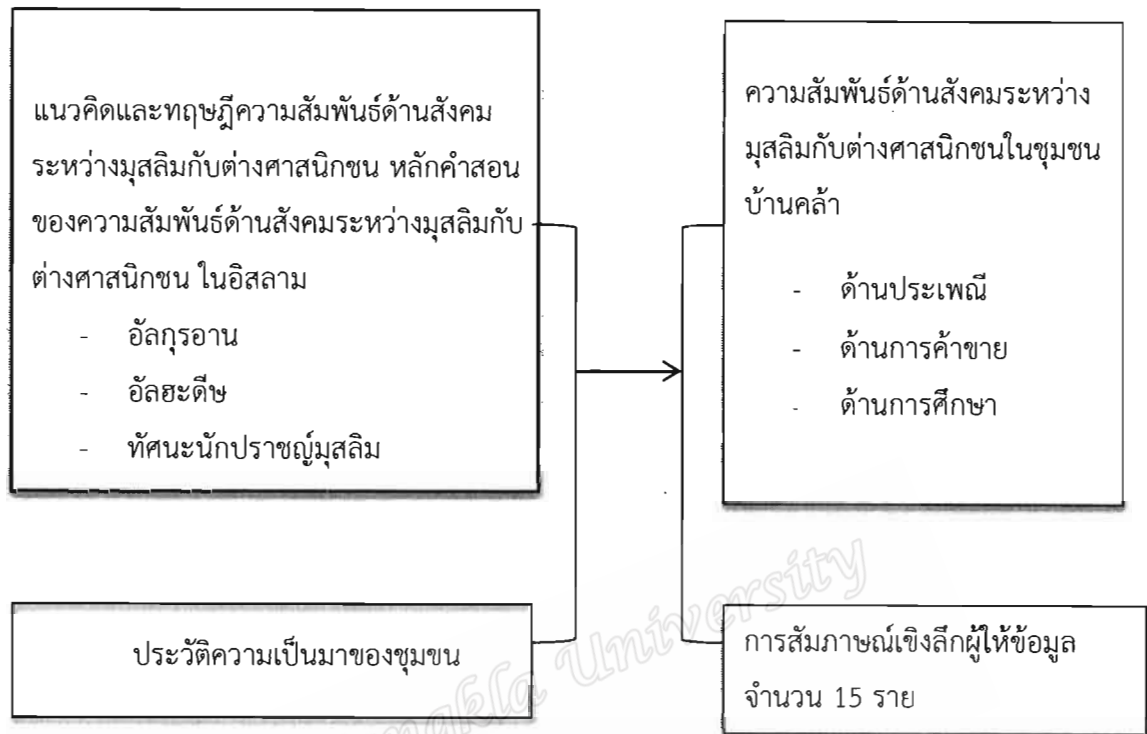
1.5.2.1 สัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนและศาสนาในชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

1.5.2.2 สัมภาษณ์กลุ่มนักวิชาการในชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา และนักวิชาการนอกพื้นที่

1.5.2.3 สัมภาษณ์กลุ่มชาวบ้านที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ด้านสังคมระหว่างมุสลิมกับต่างศาสนิก ในชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

1.5.2.4 ศึกษาพื้นที่ชุมชนบ้านคล้า ตำบลตาเซะ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

1.5.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.6 ข้อตกลงเบื้องต้น

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับข้อตกลงเบื้องต้นไว้ดังต่อไปนี้

1.6.1 ผู้วิจัยใช้การปริวรรตอักษรตามรูปแบบของวิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

1.6.2 การแปลความหมายของโองการอัลกุรอาน ผู้วิจัยได้ยึดมั่นยึดการแปลความหมายของโองการอัลกุรอานจากพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานพร้อมคำแปลเป็นภาษาไทยของสมาคมนักเรียนเก่าอาหรับประเทศไทย

1.6.3 การอ้างอิงอัลกุรอาน ผู้วิจัยได้ใช้การอ้างอิงโดยระบุชื่อของสุเราะฮ์และตามด้วยลำดับของโองการ อาทิเช่น (5 : ๕-๗) อัลมาอิดะฮ์ : 5 และหากผู้วิจัยได้นำมาเฉพาะบางส่วนของอายะฮ์นั้นๆ ผู้วิจัยจะเพิ่มคำว่า "بعض من آية" ตามหลังชื่อสุเราะฮ์ เช่น : المائدة بعض من آية (อัลมาอิดะฮ์ส่วนหนึ่งจากโองการ : 5)

1.6.4 การอ้างอิงฮะดีษ ผู้วิจัยจะกล่าวชื่อผู้บันทึกฮะดีษ ปีพิมพ์และตามลำดับด้วย หมายเลขฮะดีษโดยเขียนหลังตัวบทและความหมาย อาทิเช่น (8 : 1993، أخرجه البخاري) (บันทึกโดย al-Bukhāriy, 1993 : 8)

1.6.5 ผู้วิจัยจะอ้างอิงข้อความอื่นที่นอกเหนือจากอัลกุรอานและฮะดีษ ด้วยการกล่าวอ้างอิงแบบนาม-ปี (Author- Date) กล่าวคือ ระบุชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์และเลขหน้าในวงเล็บ

1.6.6 สำหรับตำรา หนังสือหรือบทความ เป็นต้น จากภาษาต่างประเทศ ผู้วิจัยจะแปลความหมายโดยภาพรวม

1.6.7 การอธิบายอัลกุรอานผู้วิจัยได้ใช้การตีฟซีรของอุลามาอ

1.6.8 เครื่องหมาย ﴿...﴾ เป็นสัญลักษณ์แห่งการเปิด ปิดโองการอัลกุรอาน

1.6.10 เครื่องหมาย “.....” เป็นสัญลักษณ์แห่งการเปิด ปิด สำหรับการแปลความหมายของอัลกุรอาน อัลฮะดีษ ตลอดจนคำพูดนักวิชาการ

1.6.11 ((...)) เป็นสัญลักษณ์แห่งการเปิด ปิดตัวบทอัลฮะดีษ

1.6.12 สัญลักษณ์ ﷺ เป็นภาษาอาหรับ อ่านว่า “สุบหานะฮฺวะตะอะลา” แปลว่า อัลลอฮ์ผู้มหัศจรรย์ เป็นคำที่มุสลิมใช้กล่าวยกย่องและสรรเสริญพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ หลังจากที่ได้พาดพิงถึงนามพระองค์

1.6.14 สัญลักษณ์ ﷻ เป็นภาษาอาหรับ อ่านว่า “ศ็อลลัลลอฮุ อะลัยฮิ วะสัลลิม” มีความว่า “ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานความโปรดปรานและความสันติแก่ท่าน”

1.6.15 สัญลักษณ์ ﷺ เป็นคำภาษาอาหรับ อ่านว่า “อะลัยฮิสสลาม” หมายถึง ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงประทานความสันติแก่ท่าน

1.6.16 สัญลักษณ์ ﷺ เป็นภาษาอาหรับ อ่านว่า “เราะฎียัลลอฮุอันฮ” หมายถึง “ขออัลลอฮ์ ﷻ ทรงโปรดปรานแก่เขา”

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.7.1 ความสัมพันธ์ หมายถึง ความผูกพัน ความเกี่ยวข้อง

1.7.2 ความสัมพันธ์ด้านสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลหรือกลุ่มชนที่มากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป

1.7.3 ต่างศาสนิกชน หมายถึง บุคคลที่นับถือศาสนานอกจากศาสนาอิสลาม

1.7.4 อะฮ์ลุล กิตาบ หมายถึง ชาวยิวและคริสต์เตียนทุกนิกาย

1.7.5 กุฟฟาร/กาฟิร หมายถึง ผู้ซึ่งมีความตั้งใจที่ปฏิเสธศาสนของอัลลอฮ์ ซึ่งอาจจะเป็นผู้คนในกลุ่มของผู้บูชาเจวีด หรือจากในกลุ่มของชาวคัมภีร์ และอาจจะมาจากกลุ่มมุสลิมเช่นกัน

1.7.6 หลักคำสอน หมายถึง คำสอนในศาสนาตามที่ปรากฏในคัมภีร์ของศาสนา สำหรับศาสนาอิสลาม มีหลักคำสอนมาจากอัลกุรอานและอัลฮะดีษ

Prince of Songkla University
Pattani Campus